

Interview in het blad De Leerkracht, februari 2004

Onderzoeker Maurice de Hond gelooft zijn ogen niet als hij een middelbare school betreedt. “Als je wilt weten hoe de samenleving er vroeger uitzag, moet je naar school.” Onderwijs volgens De Hond. Over natuurkundeles (“Waarom geef je scholieren niet 10 DVD’s mee?”), het gebruik van de blinde kaart (“Ik kan daar met mijn hoofd niet bij”), de kwaliteit van het Frans (“Leg mij eerst ‘ns uit waarom ik het nodig heb”) en de rol van scholen (“Steeds irrelevanter”).

Door Leon Verdonshot

U stelde ooit dat uw zoon in de 21-ste eeuw “slechts met een pen in de hand” zou staan als u dat alleen aan het onderwijs zou overlaten, terwijl de rest van de wereld hem vanachter hun computer zou uitlachen. Wat is er sindsdien veranderd?

“Niks, dat is precies het probleem. Ik moest daar laatst nog aan denken toen ik naar het Groot Nationaal DICTEE keek. Het was exemplarisch voor de manier waarop de overheid een taal organiseert –en ook het onderwijs. Zo’n taal groeit en verandert door de eeuwen heen, maar er sluipert een steeds grotere onlogica in. Dat ‘word’ met een d of een t is, is alleen nog te verklaren door te stellen dat we dat nou eenmaal ooit hebben afgesproken, want hóren doe je het verschil niet. Het moest ooit aan een bepaalde regel voldoen, en vervolgens kwamen er steeds meer uitzonderingen op die regel bij. En wat krijgen we dan? Een taal waarbij je een dictee kunt verzinnen waarin de groep ‘prominenten’ –dus laat ik zeggen: niveau gemiddelde Nederlander- 55 fouten maken in volgens mij amper 55 woorden. Wat is daar het belang van? Het kost enorm veel werk om het leerlingen bij te brengen, en dat lukt tóch niet. Het werkt barrières tussen de elite en de rest in de hand, sterker: het lijkt wel in stánd te worden gehouden door die elite, om zichzelf te onderscheiden van het plebs. Historisch verklaarbaar, jazeker. Maar vraag niet naar doelmatigheid, functionaliteit of toekomstgerichtheid.

“Datzelfde geldt dus voor het onderwijs in Nederland. Het bereidt mensen voor op de samenleving van morgen en overmorgen, met de methoden en denkbeelden van eergisteren. Het wordt vormgegeven volgens de waarden en normen-om die modieuze woorden maar eens te gebruiken- van mensen tussen de vijftig en zeventig, die nu de baas zijn.

“Terwijl er de laatste 20 jaar meer is veranderd dan misschien ooit daarvoor en dat de komende 20 jaar nog sneller zal gaan, dateren de normen in het onderwijs van decennia geleden. Jongeren groeien op met technologie die ze al vanaf hun geboorte zien en gewend zijn, interactief en multimediaal, en dan gaan ze naar school en zien ze er niks van terug. Dat is het meest trieste: het contrast tussen die dynamische wereld van scholieren buiten schooltijd en het onderwijs. Ik bedoel, als dat moet aansluiten op de wereld waarin ze dadelijk terecht komen, waarom leren ze er dan niet te autorijden, als blijkt dat bijna alle jongeren op hun achttiende hun rijbewijs gaan halen? De enige reden is dat dat in 1850 nog niet nodig was.

“Een norm als “Je móét lezen” en een opvatting dat kinderen dat niet meer willen, bijvoorbeeld: het waardenpatroon daarachter is enorm generatiebepaald. De boeken van Harry Potter vliegen de winkel uit en zijn honderden pagina’s dik. Dus misschien is de vraag niet óf kinderen willen lezen, maar wát ze willen lezen. “De jeugd leest geen kranten meer”: nog zo’n generatiebepaalde aanname. Volgens mij weten jongeren minstens zo goed wat er in de wereld gebeurt als vijftig jaar geleden, alleen zijn hun informatiebronnen verschillend.”

Die kritiek op jongeren komt stiekem gewoon neer op cultuurpessimisme?

“Juist. Het is niets anders dan de varianten op “de muziek van de jeugd van tegenwoordig is vreselijk”. Nou, dat vonden mijn ouders ook van de Beatles. En die neiging, om wat er vroeger was tot norm te verklaren, zie je ook in het onderwijs. Waarom moeten natuur- en

scheikunde worden uitgelegd aan de hand van een combinatie van lesboeken en iemand die voor de klas vooral orde staat te houden? Dat is anno 2004 de meest inefficiënte methode. Waarom geef je die scholieren niet tien videobanden of DVD's mee en laat je ze een paar keer terugkomen om er met zijn allen over te praten? Ik herinner me een Teleac-cursus natuurkunde, waarin álle aspecten van dat vak op een geweldige en inzichtelijke manier langskwamen. En dan niet aan de hand van testjes, maar van echte beelden uit het dagelijks leven. Daar gaan geen vijf lessen van een leraar tegenop."

Bestaat er volgens u een huiver om volgens nieuwe methodes les te geven?

"Het heeft niets te maken met huiver, maar met gebrek aan inzicht. Met het niet inzien dat mensen nu op zo'n totaal andere manier opgroeien. MTV leert jongeren om in een seconde tien verschillende beelden te zien en ook nog te snappen waar het om gaat. Dat gebeurde vroeger niet en is dus een vaardigheid die de ouderen niet hebben.

"Laatst zag ik een film op tv over een wolkenkrabber die in 1920 door een beroemde Amerikaanse architect was ontworpen. Je zag hoe mensen in die wolkenkrabber werkten in 1920. In een grote zaal, met allemaal mensen achter toonbanken, en op een soort podium een chef die controleerde of ze wel hard genoeg werkten. Als je die beelden zou afzetten tegen vergelijkbare werksituaties uit 1940, '60, '80 en 2000, zou je enorme verschillen zien. In 1980 werkte bijvoorbeeld nog bijna niemand achter beeldschermen, nu zijn er meer beeldschermen dan medewerkers. Zou je hetzelfde doen met beelden van een schoolklas in '40, '60, '80 en 2000, dan zou je je verbazen over de geringe veranderingen. Als ik zelf op scholen kom, verbaast het mij steeds hoe sterk het daar nog lijkt op de tijd toen ik er zelf zat "

"In 1985 deed ik een groot project voor Vendex, met de Commodore 64. Ik liet o.a. software ontwikkelen met de naam "Topografie Nederland". Het was een educatief spel, waar je met een heli-copter over een blinde kaart van Nederland vloog, op zoek naar opgegeven plaatsen. Als je een aantal plaatsen binnen een bepaalde tijd gevonden had ging je naar een moeilijker niveau. Mijn eigen kinderen speelde dat spel dagen lang. Zeven jaar later kregen ze op school topografie. En hoe? Met een Bosatlas en kopieën van een blinde kaart. Ik vertel dat laatst tegen iemand, bij wijze van sterk verhaal. Zei-ie: "Zo doen we het nog steeds." Toen mijn zoon die blinde kaart kreeg, vond hij er niks aan. Maar met dat spel zat hij jaren daarvoor de hele dag te spelen en wist hij Schin op Geul probleemloos te vinden. Ik kan daar met mijn hoofd niet bij."

Is het probleem dat parate kennis nog steeds centraal staat in het onderwijs, terwijl het steeds belangrijker wordt te weten hoe kennis te verwerven?

"Het onderwijssysteem stamt uit een tijd waarin je tot je vijftiende álle kennis moest opdoen, omdat je er daarna niet meer bij leerde. Inmiddels leven we in een tijd waarin informatie continu op ons afkomt, waarin we bovendien steeds meer technologieën tot onze beschikking hebben om informatie mee op te doen. In het bedrijfsleven heb je het Just in Time-principe voor het beheersen van voorraden. Zo weet je wanneer je iets moet bestellen om het op tijd binnen te hebben, maar ook niet te vroeg zodat je met een enorme voorraad zit. Zo gaat het in het dagelijks leven ook. Jij interviewt mij nu, ter voorbereiding daarvan heb je allerlei knipsels gelezen. De afgelopen week. Niet: drie jaar geleden.

"Ik dacht op school altijd dat ik slecht was in talen. Tot ik op vakantie ging naar Cuba en daarvoor Spaans leerde. Bleek het reuze mee te vallen. Waarom? Omdat ik het toén nodig had en graag deed. Terwijl ik een taal als Frans nooit nodig heb gehad, maar er wel vijf jaar les in heb moeten volgen. Arnold Heertje schreef laatst in zijn Parool-column dat het slecht gaat met het Frans, ging hij uitleggen hoe het volgens hem boeiender gebracht kan worden. Dan denk ik: leg mij eerst eens 'ns uit waarom ik het nodig heb. Het is toch bijna krankzinnig dat ze dat op de middelbare school nog geven. En waarom dan Frans en niet Spaans? Of neem Griéks op het gymnasium. Dat vind ik net zo'n grote folklore als kledingdracht in Staphorst."

Als we uw opvattingen volgen, zouden we een groot deel van ons huidige onderwijsaanbod kunnen vervangen door www.google.nl.

“Nee, dat is niet de juiste vertaling van wat ik bedoel. Maar het onderwijs moet er wel van uitgaan dat www.google.nl bestaat, in de toekomst alleen maar beter en belangrijker wordt en dat velen het intensief gebruiken.”

Tegelijk moeten we allemaal lachen als iemand bij de Vakantieman niet op een kaart kan aanwijzen waar Nederland ligt. Zo onbelangrijk vinden we parate kennis blijkbaar niet.

“Als het voor die vakantieganger relevant was om te weten waar op een kaart Nederland lag, dan wist hij het wel. De vraag is: welke maatstaven hanteer je om te bepalen wat iemand moet weten en wat niet? Ik begrijp dat er enkele basiszaken zijn die je op een bepaald moment in je leven moet kennen. Maar een groot deel van die zaken zijn nu heel erg tijd- en cultuurbepaald. Bovendien hoef je ze niet op je zesde of zevende te leren, je kunt ze ook gaandeweg tegenkomen, op het moment dat je ze nodig hebt.”

Sommige mensen vinden dat het onderwijs een soort ‘tegenwicht’ moet zijn tegen vlak en plat amusement dat jongeren buiten school over zich heen krijgen.

“Een belachelijke opvatting, alleen maar gebaseerd op waardenoordelen. De jeugd doet alles, als je ze maar stimuleert. “Als je ze vrij laat, gaan ze alleen maar spelletjes doen”: dat is vooral een uiting van wantrouwen ten opzichte van de jeugd. Bovendien, al zou het zo zijn dat jongeren zich dan vooral overgeven aan computerspelletjes, dan nog is het niet per definitie slecht. Wél als je maatstaf is: ze moeten zoveel mogelijk oude boeken lezen. Maar dat hoort de maatstaf niet te zijn.”

De leerlinge in Engeland die laatst een werkstuk inleverde, geschreven in sms-taal omdat ze die beter beheerste dan haar moedertaal, da’s voor u geen huiveringwekkend toekomsvisioen?

“Ik vind het juist een bewijs dat de jeugd prima kan communiceren. Dat een leraar die taal blijkbaar niet kan lezen, da’s veel erger. Die leraar, dat is degene met het gebrek. Zijn leerlingen communiceren met elkaar, maar hij kan het niet volgen. Het is toch juist fascinerend dat mensen met hun telefoontje communiceren met vier tekentjes, en dat ze allemaal weten wat het betekent? Zo’n leraar heeft daar twaalf woorden voor nodig.”

Lachend: “Dát is pas schandelijk!”

“Misschien is het juist een leuke aanleiding om het eens te hebben over spijkerschrift, zeg maar: de eerste vorm van sms. Ga eens op de oorsprong van de taal in, maar vind het juist boeiend dat een leerlinge op die manier haar werkstuk inlevert, zeg niet meteen dat het een vorm van verloedering is. Dít is de ontwikkeling, en als je die niet stimuleert maar probeert af te remmen, maak je jezelf alleen maar belachelijk of irrelevant.”

De kritiek dat het onderwijs veel meer zou moeten aansluiten bij het talent en de interesse van leerlingen, is bepaald niet nieuw.

“Maar nu kan het! Doordat die mobiliteit van informatie alleen maar toeneemt en mensen dadelijk continu online zijn en dus steeds snel aan de informatie kunnen komen die ze op dat moment nodig hebben, is er meer ruimte dan ooit voor een onderwijs dat leerlingen de vrijheid en het vertrouwen geeft om samen in groepsprocessen aan projecten te werken, waarbij ze de beoogde kennis zélf opdoen, on the fly. Omdat ze merken dat ze ‘m nodig hebben om het project af te ronden. Dat is een veel betere motivatie dan “Ik zit nu in de tweede en als ik naar de dere wil, moet ik dit allemaal uit mijn hoofd leren, om het daarna allemaal weer te vergeten”. In het huidige onderwijssysteem is het wantrouwen ingebouwd. Van Den Haag naar scholen, en van de docenten naar de leerlingen.”

“In San Francisco heb ik eens een school gezien, waar een groepjes van leerlingen gedurende drie weken per jaar hun eigen schooljournaal maken. Ze hadden dan geen lessen, maar werkten iedere dag aan dat journaal, dat dagelijks van kwart voor negen tot negen ’s ochtends voor de hele school werd uitgezonden. Is er nou iemand die denkt dat die leerlingen in die

drie weken niets hebben geleerd, omdat ze geen gewone lessen hadden? Ga eens uit van de leerlingen, in plaats van het systeem.”

Hoe zat het ‘nieuwe’ systeem er volgens u moeten uitzien?

“Niet alleen volgens mij. Leg docenten maar eens de vraag voor of ze het onderwijs zouden vormgeven op de manier waarop het er nú uitziet, als ze het mochten ontwerpen vanuit een blanco beginsituatie. Nee. Dus bestaat het alleen op deze manier omdat het al zo lang op deze manier bestaat. En moet je dus anno 2004 naar school als je wilt zien hoe de samenleving er vroeger uitzag. Een soort onderwijsmuseum dus.”

“Ik zeg: kies voor een veel individuelere aanpak van het onderwijs. Maak tachtig procent van het onderwijsprogramma vrij en twintig procent verplicht, in plaats van andersom. Ik geloof ook niet in het klassensysteem, met zijn vaste jaargangen. Ik geloof in soms kleinere, soms grotere groepen. En niet in verplichte eindtermen, waarin je op een bepaald moment aan bepaalde eisen moet voldoen. Ik zie de school liever als een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd om zelf zoveel mogelijk kennis en vaardigheden op te doen. Daarin is de leraar meer coach dan kennisoverdrager. Het gaat veel verder dan dat de school de jeugd moet leren met computers om te gaan: dat leert de jeugd de docenten wel. Het gaat erom dat de school leerlingen voorbereidt op de samenleving waarin ze dadelijk terechtkomen, een samenleving die een informatierevolutie heeft doorgemaakt. Dat is tot die scholieren al lang doorgedrongen, alleen tot die scholen nog niet. Daarom worden ze steeds irrelevanter.”

Komt het er binnenkort van, die grote verandering?

“Dit systeem houdt zichzelf al zó lang in stand, dat ik er weinig vertrouwen in heb. In 2020 zien we nog steeds brugklassers zeulen met een zware boekentas met daarin een bosatlas. Dat is in 2004 toch ook nog steeds zo? En dat is net zo gek.”

CV

Maurice de Hond (1947) studeerde sociale geografie in Amsterdam. Na een korte periode als wetenschappelijk medewerker was hij 15 jaar actief als onderzoeker, eerst samen met Hedy d'Ancona en daarna bij Inter/View. Vanaf 1976 is hij in de media actief geweest op het terrein van verkiezingsonderzoek. In 1984 werd hij assistent van Anton Dreesmann, waarbij hij onder andere het project Micro Computer Club Nederland opzette en directeur was van Headstart in de Verenigde Staten. Bij de beursgang van Inter/View in 1986 werd hij voorzitter van de raad van commissarissen. Dat heeft hij tot 1999 gedaan. Na vier jaar (1991-1995) te hebben gewerkt bij ITT Gouden Gids op het terrein van marketing en business development was hij drie jaar CIO bij Wegener Arcade. Daarbij was hij onder meer verantwoordelijk voor de interne IT en de internetactiviteiten. Van 1998 tot en met 2001 was hij CEO van Newconomy. Op dit moment is hij verantwoordelijk voor dagelijks actualiteitenonderzoek. (www.stemvan.nl/stemburo)